

Die aanstekelijke lach!

Verboden, verguisd en verketterd door de Chinese autoriteiten... toch kwam ik hem tijdens mijn reizen in Tibet veelvuldig tegen.

Zelfs driemaal zag ik hem geschilderd op tempelmuren. Een kleurig fresco te midden van boeddha's, bodhisattva's, tulku's en andere wijzen. In een van die kloosters had de onbekende kunstenaar de karakteristieke bril weggelaten, maar ik keek naar het onmiskenbare gezicht met die wijze blik. De schilder had zelfs een twinkeling in zijn ogen kunnen vangen. Zijn foto stond te midden van offergaven op altaars in kloosters, of half verstopt achter serene Boeddhabeelden. Nog vaker waren de niet toegestane afbeeldingen van Tibets geestelijk leider verborgen op een plek waar een toevallige of ongewenste voorbijganger ze niet kon ontdekken. Bij mensen thuis, in een kast of een kist, achter een andere foto of op plaatsen die alleen de gelukkige eigenaar van dit kostbare kleinood kende. En natuurlijk leefde hij in de harten van de Tibetanen die ik ontmoette. Ze gingen met hem naar bed, door een gebed voor een lang leven van Zijne Heiligheid, en ze stonden samen met de zon op met een klein offer voor hem, zoals een boterlamp. Voor mijn boek *Vrouwen in Boeddha's bergen* bezocht ik diverse nonnenkloosters in Tibet. Op weg naar een groter klooster zat ik in een bus met twee nonnen beladen met forse, zware pakken. In een afgelegen dorp stapten ze uit en in een opswelling volgde ik hen. Over een besneeuwde berghelling wandelden we omhoog via een door vele voeten uitgesleten bergpad. Het tweetal, kromgebogen onder hun zware last, en

ik, met mijn rugzak als een gebochelde, erachteraan. Hoog boven het gehucht stond een eenvoudige tempel, omringd door simpele stenen woningen. Als een lang verloren dochter werd ik binnengehaald en ik mocht bij enkele bewoners overnachten. De 'busnonnen' hadden inkopen gedaan voor een *puja* en ik maakte de voorbereidingen voor de gebedsdienst mee. Ze betrokken mij in het gehele proces en toen de zangerige gebeden begonnen, zat ik ingeklemd tussen in rood geklede vrouwen. Omdat ik het Tibetaanse schrift een beetje kan lezen, deed ik mee met het reciteren van de gebeden – al kon ik met mijn schamele kennis van het Tibetaans de inhoud niet bevatten. De volgende dag klonk uit een aangrenzende kamer een geluid dat ik uit duizenden herkende. Een lach, die maar van één man afkomstig kon zijn: de Dalai Lama. Aangetrokken door het geluid verliet ik mijn slaapvertrek, en ik zag een kring nonnen rond een kleine radio. Aandachtig luisterden ze. Zij leken met heel hun lichaam de woordenstroom te willen opslurpen, alsof ze smachtten naar kennis. Een van hen zat devoot met gevouwen handen; een ander had, om niet afgeleid te worden, de ogen gesloten; een derde wiegde heen en weer met een glimlach rond haar mond. Toen de aanstekelijke lach vanuit de transistorradio opborrelde, zag ik alle nonnen opveren. De veerkracht van de Dalai Lama weerspiegeld in de lichamen van jong en oud. De illegale uitzending van Radio Free Asia had haar doel bereikt.

Hoe de Dalai Lama in de harten van de Tibetanen verankerd is, heb ik ervaren. Dat is ontroerend om mee te maken. Het

gezicht dat bij die sprankelende lach hoort, heb ik zelf kunnen zien, onder andere in Nederland. Tijdens een van zijn bezoeken had ik bijzondere gasten, nonnen die gevangen hadden gezeten na een vreedzaam protest tegen de Chinese bezetting van hun land. Zij brachten onder erbarmelijke omstandigheden jaren van hun leven door tussen gevangenismuren, werden gemarteld en moesten dwangarbeid verrichten. Een van die jonge vrouwen was Phuntsog Nyidron. Amper 19 jaar riep ze kort 'Vrij Tibet' en 'Lang leve Zijne Heiligheid de Dalai Lama'. Dat moest ze bekopen met vijftien jaar gevangenschap! Ik schreef haar bijzondere levensverhaal op in *Dochters van de bergen*. Tijdens het bezoek van de Dalai Lama ontmoette ze hem in levenden lijve; een hoogtepunt. Thuis praatten we na. Phuntsog Nyidron was aanwezig bij het onderricht aan ruim tienduizend luisteraars in Amsterdam en had zicht op een toeschouwersvak waar een doventolk vertaalde. 'Dat de organisatie daaraan heeft gedacht', zei ze, onder de indruk. De Dalai Lama sprak Engels en ze kon zijn woorden niet volgen. Toen ik ooit in zijn Indiase ballingsoord Dharamsala zijn lessen bezocht, was zijn schaterlach hartverwarmend, maar zijn Tibetaans vond bij mij geen gehoor. Een Tibetaan naast me zei dat het niet uitmaakte, want in de nabijheid van de geestelijk leider verkeren, zou al voldoende zijn. Ik hoefde de woorden niet te doorgronden om ze te laten doordringen tot mijn ziel. Phuntsog Nyidron was het niet met die stelling eens. 'Slechts hem zien, is niet genoeg, dan kun je net zo goed naar een foto of naar een televisie zonder geluid kijken. Indien een dove en een blinde aanwezig zijn als

de Dalai Lama spreekt, ziet de dove persoon slechts een oude man; de horende kan de wijsheid tot zich nemen. In de natuur zijn ogen belangrijk om de bergen te zien, een rivier, dieren en bloemen. In het menselijk contact is het gehoor het belangrijkste.' 'Lachen is een internationale taal die iedereen spreekt', voegde ik eraan toe. Ze greep mijn hand, kneep erin en lachte.

Ik denk aan de Dalai Lama, aan zijn grote wijsheid en kennis, maar vooral aan die bijzondere lach van een uitzonderlijke man. Voor de Tibetanen is hij een licht in de duisternis én humor verzacht en maakt hun pijn draaglijker.

Myra de Rooy verblijft sinds 1986 regelmatig in Tibet en de Himalaya-regio. Ze fotografeert, schrijft en geeft lezingen over haar ervaringen.

